

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Ирина Петкова Казанджиева-Йорданова, катедра Финанси, УНСС

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор ”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: Таня Михайлова Генова

Тема: Финансови аспекти от развитието на електронните разплащания за увеличаване конкурентоспособността на малките и средни предприятия

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 32/30.01.2023 г. на ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) проф. д.ю.н. Борис Велчев, съм назначена за член на научното жури за осигуряване на процедурата за защита на дисертация на тема „Финансови аспекти от развитието на електронните разплащания за увеличаване конкурентоспособността на малките и средните предприятия“ за придобиването на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”. Материалите, представени от ВУЗФ, включват всички необходими документи за процедурата, а именно: автобиография на английски език, дисертационен труд, автореферат, резюмета на статии и списък, и служебна бележка със статии под печат, справка за изпълнение на националните минимални изисквания за придобиване на докторска степен по професионално направление 3.8. Икономика.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Докторантката има придобита бакалавърска степен по Международни икономически отношения и магистърска степен по Бизнес администрация от Нов български университет. Понастоящем работи като директор Бизнес развитие за България, Северна Македония, Албания и Косово в Мастъркард, което е показателно за натрупания практически опит от страна

на дипломантката в областта на картовите разплащания и положителния ефект, който този опит би имал при разработването на дисертационния труд.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Научният труд е посветен на една безспорна интересна и неизследвана област, поне в рамките на България – приносът на електронни разплащания върху повишаването на конкурентоспособността на МСП.

Заявените работните хипотези, които докторантката посочва в първата глава и според мен са успешно доказани, са, че

- увеличаването на броя на ПОС терминалите и обема на картовите и електронните разплащания, използвани и приемани от МСП, води до повишаване на конкурентоспособността на МСП;
- съществува потенциал за увеличаване на броя на картовите и дигиталните плащания от МСП;
- приемането на електронни способи за разплащане от МСП зависи най-вече от нивото на дигитализация на МСП, нивото на сивата икономика, различията между икономическото развитие между отделните региони в България, разходите за обслужване и поведенческото поведение и нагласи по отношение по отношение на електронните разплащания.

За постигане на целите на дисертационния труд докторантката използва следните научни методи - анализ, обобщение и синтез, индукция и дедукция, сравнение, аналогия. Анализирани са статистически данни, както и множество научни публикации по темата и нормативни актове – местни и европейски. Направено е анкетно проучване, като на база на проведеното анкетно проучване е извършен иконометричен анализ с цел доказване на тезата на изследването.

В първата глава е направено много детайлно и прецизно описание на платежните системи и финансовите инструменти, като докторантката много детайлно се спира и върху дефинициите за виртуални валути, на разликите между електронните пари и платежните карти, както и на иновациите при картовите разплащания и на понятията дигитализация и цифровизация, които според дипломантката имат пряко отношение към дисертационния труд. Разгледана е много детайлно българската и европейската правна рамка, която урежда разплащанията. В резултат на направения преглед на развитието и многообразието на платежните инструменти и платежните системи е направено заключението, че въвеждането на иновативни платежни инструменти и услуги в процеса на дигитализация на малкия и средния бизнес

ще доведе до значителни подобрения в българската икономика и ще повлияе чувствително върху качеството на живот на хората.

Във втората глава са анализирани условията за дигитализация на МСП в България. Разгледан е ефектът на Ковид кризата през 2020 г. върху дейността на МСП, като е направено сравнение на тежестта на ефектите на Ковид кризата върху МСП-тата в България и в ЕС. Прави се извод, че българските МСП остават по-неустойчиви при неблагоприятни условия и внезапни пазарни сривове, като дигитализацията и разширяването на обхвата на електронните разплащания биха били един от начините за преодоляване на тяхната уязвимост.

На базата на анализ на статистически данни са направени изводи по отношение на нивото на дигитализация на МСП, електронните разплащания, използването на ПОС от МСП и на иновативни решения. Част от по-съществените изводи, направени във втората глава, са, че разширяването на електронните плащания се забавя от същественото изоставане на българските МСП по основните микро и макроикономически показатели, както и от все още недостатъчно развитите процеси на дигитализация, ниво на дигитални плащания и внедряване на иновативни технологии в сравнение със средните европейски нива. Нивото на дигитализация варира значително в различните видове МСП, като при микропредприятията нивото е най-ниско.

В третата глава на базата на извършен иконометричен анализ, базиран на събрани данни от анкетно проучване за 5 региона на България - София, Варна, Бургас, Стара Загора, Русе и данни, обхващащи всички други градове, е извършено иконометрично проучване, където се доказват са доказани следните хипотези:

- Картовите плащания на физически ПОС терминал са най-разпространения вид електронни плащания в МСП;
- Дигиталните разплащания и използването на виртуални ПОС устройства са популярни сред малък брой МСП. За различните райони в страната са подходящи и ефективни различни мерки и за насърчаване на използването на електронни плащания;
- Част от МСП в страната все още не са готови да използват картови плащания и не приемат положително процесите на дигитализация.

В тази глава е направено иконометрично изследване, което има за цел проучване на ползите от електронните разплащания върху повишаването на приходите от акцизи и повишаване на приходите от ДДС.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В дисертационния труд се съдържат предложения от практико-приложен характер, които да се интегрират в програма на държавно ниво за развитие на електронните плащания в МСП. Тези предложения се отнасят до предвиждане на облекчения за МСП при въвеждане и използване на електронни плащания и на иновативни софтуерни платежни продукт; въвеждане на мерки и стимули за намаляване или премахване на таксите за достъп до скоростен интернет от МСП и подобряване на поддръжката му; разработване на мерки за стимулиране на развитието на технологиите и конкуренцията между банковия и финансовия сектор при предоставяне на финансови услуги на МСП; въвеждане на стимули и облекчения от държавата за инсталиране на ПОС и приемане и разширяване на картовите разплащания като най-разпространен вид електронни плащания в настоящия момент; предоставяне на стимули и бонуси за клиентите, които използват електронни плащания в търговските обекти; обучение на собствениците и мениджмънта на МСП за въвеждане и използване на наличните възможности за включване в процесите на дигитализация; предоставяне на безплатни образователни и обучителни програми и медийни кампании към фирмите относно предлаганите финансови и платежни услуги и ползите от приемането на електронни разплащания; разработване на система от мерки за облекчаване на данъчните задължения на МСП при въвеждане и използване на електронни плащания.

Посочени са осем приноса, които според мен са с научно-приложен характер. Вторият принос трябва да се конкретизира, тъй като във вида, в който е написан, трудно може да се определи като такъв. Действително липсата на статистическа информация за МСП е допълнена с анкетно проучване резултатите, от което се използват за извършването на статистически анализ и доказване на работните хипотези на дисертационния труд.

Като силно положително качество на дисертационния труд бих определила неговата практическа насоченост, фокусът върху няколко основни теми, които се изследват задълбочено и прецизно от докторантката и покриването на проблематика, за която липсват изследвания, особено такива за България.

В тази връзка бих отправила препоръка за публикуване на дисертационния труд, като това може да бъде направено под формата на няколко изследвания, което на практика би дало гъвкавост при подбора на научните списания, в които да се направят публикациите.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Посочени са три публикации от докторантката, публикувани в научни списания и сборници от конференции, които според мен, са свързани с темата на дисертационния труд. Три-

те публикации са в издания на ВУЗФ, като от статиите е под печат /за нея е представена служебна бележка/.

6. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

От представената справка за изпълнение от кандидата на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионалното направление 3.8. Икономика смятам, че кандидатът ги изпълнява.

7. Автореферат

Авторефератът е изготвен в съответствие с добрите академични практики и коректно отразява в сбит вид същността и основните постижения на дисертационния труд.

8. Критични забележки и препоръки

Нямам съществени критични забележки и препоръки към проведеното изследване и комплекта материали. Бих препоръчала повече прецизност при формулиране на приносите на дисертационния труд, най-вече по отношение на втория, както съм отбелязала по-горе. Също така, прави впечатление, че се говори за очаквания, свързани с действието на някои нормативни актове, например Втората платежна директива, а имайки предвид срокът и на действие, би следвало вече ефектите от нейното действие да са се проявили.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за разглеждане дисертационен труд представлява е актуално и интересно научно изследване с безспорен практико-приложен характер, който запълва липсата от дълбочени и детайлни изследвания за ролята на електронни плащания върху развитието на МСП. Смятам, че дисертационният труд отговаря напълно на изискванията за такъв тип научни изследвания и притежава безспорни научни качества.

Въз основа на гореизложеното в написаното от мен становище с убеденост давам своята положителна оценка на работата на докторантката Таня Михайлова Генова и гласувам „ЗА“ присъждането ѝ на ОНС „доктор“ по област на висшето образование „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8 „Икономика“.

24.03 2023 г.

Рецензент:

Доц. д-р Ирина Казанджиева

(ак. дл. н. ст. име фамилия)